

Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti

Teoretická štúdia

Organizovaný zločin zameraný na starších občanov

Organizovaný zločin zameraný na starších občanov: Teoretický prehľad.

V rámci projektu „Zavádzanie Viacročnej stratégie organizácie EUCPN a
Neformálnej siete pre administratívny prístup“ –
Sekretariát EUCPN, apríl 2017, Brusel

S finančnou podporou Programu predchádzania a boja proti zločinu Európskej únie
Európska komisia – Generálne riaditeľstvo pre migráciu a vnútorné záležitosti

Organizovaný zločin zameraný na starších občanov: Teoretický prehľad

Abstrakt

Túto teoretickú štúdiu zverejnil Sekretariát EUCPN v súvislosti s témou slovenského predsedníctva, ktorou bol organizovaný zločin zameraný na starších občanov. Mnohí páchatelia trestnej činnosti vidia v rastúcom počte starších obyvateľov v EÚ príležitosť pre tvorbu nových trhov. Preto tento dokument v prvom rade bližšie skúma užitočnosť predchádzania trestnej činnosti u špecifickej cieľovej skupiny. Takisto sa pokúsi definovať heterogénnu skupinu starších občanov. Okrem toho poskytuje dôležitý prehľad zločinov, ktoré sa zameriavajú na starších občanov. S cieľom pomôcť osobám aktívne sa venujúcim tejto téme bude poskytnutý nielen prehľad rozličných zločinov, ale aj prehľad spôsobov práce páchatel'ov.

Citácia

EUCPN (2017). Organizovaný zločin zameraný na starších občanov: Teoretický prehľad. V: Sekretariát EUCPN (editori), *Séria teoretických štúdií EUCPN*, Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti: Brusel.

Právne upozornenie

Obsah tejto publikácie sa nemusí stotožňovať s oficiálnym stanoviskom akéhokoľvek členského štátu EÚ či akéhokoľvek orgánu alebo inštitúcie Európskej únie, resp. Európskeho spoločenstva.

Autori

Sinke Colaes, stážista Sekretariátu EUCPN

Febe Liagre, úradník EUCPN pre oblasť strategickej politiky

Cindy Verleysen, vedúci výskumný pracovník EUCPN

Sekretariát EUCPN
Waterloolaan / Bd. De Waterloo 76 1000 Brusel, Belgicko
Tel.č.: +32 2 557 33 30 Fax: +32 2 557 35 23
eucpn@ibz.eu – www.eucpn.org

Obsah

1. Úvod.....	4
2. Predchádzanie trestnej činnosti zameranej na cieľové skupiny.....	5
3. Starší občania: pojmy a viktimizácia	6
3.1. Základné pojmy	6
3.2. Starší vek a viktimizácia	12
4. Starší ľudia, obe organizovaného zločinu	16
4.1 Starší ľudia ako obe krádeží	17
4.1.1. Podvod alebo krádež vykonané pomocou klamstva: sociálne inžinierstvo	18
✓ Internetový podvod.....	19
✓ Telefonický podvod.....	20
✓ Návštevky podvodníkov u obetí doma.....	21
✓ Pouličný podvod.....	22
4.1.2. Krádež osobného majetku.....	23
✓ Vlámanie.....	23
✓ Vreckové krádeže.....	24
4.1.3. Zločiny zamerané na spoločnosť	24
4.2. Starší ľudia ako obe organizovaného zločinu: záver	25
5. Záver.....	25
6. Zoznam literatúry	27

1. Úvod

Organizovaný zločin zameraný na starších občanov je komplexný pojem, ktorý sa dá interpretovať rôzne. Hoci je téma, ktorá je predmetom tohto dokumentu, verejne známa, mnohí ju ignorujú. V EÚ počet starších občanov stále narastá, rovnako ako v mnohých iných častiach sveta. Nový trh pre páchatelov znamená nové príležitosti, a preto bude potrebné zamerať sa na nový plán prevencie.

Aby bolo možné dobre predchádzať trestnej činnosti, mal by sa jasne ohraničiť predmet. Preto sa tento dokument zameriava na hlavné typy trestnej činnosti, ktorej obeťami sú starší občania. V dostupnej literatúre sa neustále objavuje jeden hlavný druh zločinu: krádež. Starší ľudia sú pre páchatelov zameraných na krádež cenností ľahkým cieľom. Avšak, starší občania nie sú obeťami všetkých druhov zločinu. Tie, na ktoré tu poukazujeme, sú sociálne inžinierstvo a krádež osobného majetku. Vysvetľujeme oba typy trestnej činnosti a uvádzame príklady.

Tento dokument má nasledujúcu štruktúru: najprv skúmame účel a výhody prevencie trestnej činnosti so zameraním sa na cieľovú skupinu. Potom uvádzame syntézu už existujúcich údajov a literatúry o pojme „starší občania“. Nakoniec zhŕňame a ilustrujeme najzjavnejšie príklady organizovaného zločinu zameraného na starších občanov. Pri tom spomenieme spôsob vykonávania každého z týchto trestných činov.

2. Predchádzanie trestnej činnosti zameranej na cieľové skupiny

Predtým, než sa zameriame na hlavnú tému tohto dokumentu, a teda „organizovaný zločin zameraný na starších občanov“, je vhodné vysvetliť, aká je pridaná hodnota práce s cieľovými skupinami. Tvorcovia politik a osoby aktívne sa venujúce tejto téme, ktoré predkladajú stratégiu predchádzania trestnej činnosti, musia vedieť, čo bude fungovať a čo nie. Preto táto kapitola opisuje výhody práce s cieľovou skupinou pri predchádzaní trestnej činnosti.

Niet pochýb o tom, že pri organizovaní dobrého strategického plánu týkajúceho sa predchádzania trestnej činnosti je výhodné pracovať so špecifickými cieľovými skupinami. Toto pomáha tvorcom politik zamerať sa na skutočný problém. Napríklad v prípade „organizovaného zločinu zameraného na starších občanov“ je možné si urobiť predstavu o tom, čo je podstatou viktimizácie týchto starších občanov. Čím presnejší je opis tohto javu, tým lepšie sa mu dá predchádzať.

Okrem toho sa ukázalo, že je prospešné zamerať sa na konkrétny prípad a nie organizovať všeobecnú prevenciu.¹ Čím všeobecnejšia istá stratégia je, tým menší vplyv na cieľovú skupinu bude mať. Ak je prevencia určená iba pre istú skupinu obyvateľstva alebo iba pre istú oblasť, budú mať daní ľudia pocit, že sa ich to týka. Takisto budú mať na pamäti to, že tieto udalosti sa môžu skutočne stať. Čím bližšie k ľuďom sa stratégia prevencie dostane, tým vyššia je šanca, že sa budú cítiť v bezpečí, a tým skôr zmenia svoje správanie. Tieto zmeny v správaní sú často želaným výsledkom činností zameraných na predchádzanie trestnej činnosti.

Čo sa týka predchádzania trestnej činnosti a cieľových skupín, veľa inšpirácie sa dá nájsť v oblasti sociálneho marketingu. Nedávno bola nielen skúmaná, ale aj akceptovaná súvislosť medzi týmito dvoma disciplínami. Všeobecnou myšlienkou sociálneho marketingu je to, že pomocou techník riadenia sa dá zmeniť všeobecné správanie obyvateľstva alebo spoločnosti.²

Myšlienka zmeny správania sa je to, čo pri predchádzaní trestnej činnosti robí spoluprácu so sociálnym marketingom takou zaujímavou. Medzi problémom, ktorý nastane, napr. jazda pod vplyvom alkoholu, a znížením alebo eliminovaním jeho výskytu je vzťah príčiny a následku. Ak existuje dlhodobá kampaň proti jazde pod vplyvom alkoholu, je šanca, že bude mať vplyv na ďalšej generácii vodičov, a tí si za volant pod vplyvom alkoholu nesadnú.

Snahou sociálneho marketingu je vytvárať a spájať marketingové koncepcie s inými prístupmi s cieľom ovplyvniť správanie tak, aby bolo prospešné pre jednotlivcov ako aj spoločnosť, a tak dosiahnuť vyššie sociálne blaho. Snaží sa integrovať výskum, osvedčené postupy, teóriu a vedomosti o účastníkoch i partnerstvách s cieľom informovať o poskytovaní segmentovaných programov sociálnej zmeny citlivých na konkurenciu, ktoré sú efektívne, účinné, nestranné a udržateľné.

French a Gordon

Techniky predchádzania trestnej činnosti sa tiež snažia zmeniť postoj jednotlivcov či celej spoločnosti vo všeobecnosti. Ak sa dosiahne úspešný prechod od nevšímavosti k plnej pozornosti, dá sa predpokladať, že ľudia si budú vedomí rizika istej udalosti alebo trestného činu. Ďalším krokom je pretaviť toto povedomie do činnosti.

¹ **Barthe, E.** (2006). *Informačné kampane o predchádzaní trestnej činnosti* [príručka pre náležitú reakciu]. New York: Centrum pre tvorbu politik orientovaných na problém. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné na: http://www.popcenter.org/responses/crime_prevention/print/.

² **French, J., Gordon, R.** (2015). *Strategický sociálny marketing*. Londýn, Sage.

Práve z tohto dôvodu sú cieľové skupiny dôležité. Aby dokázali tvorcovia politik presadiť dobrý plán predchádzania trestnej činnosti, musia si byť istí tým, koho správanie by chceli zmeniť. Tento dokument sa zameriava na starších občanov ako obe organizovaného zločinu, a preto musia práve títo starší občania zmeniť svoje správanie. Zmena v prístupe páchatelov je samozrejme tiež príjemná, no pozornosť sa v tomto prípade sústreďuje na predchádzanie trestnej činnosti so zameraním na obe. Kľúčom k dobrej prevencii je poskytnutie jasného a dobre definovaného opisu starších občanov. Existuje totiž obava, že časť obyvateľstva daná definícia nezahrnie. Takíto ľudia sú, bohužiaľ, stratenými prípadmi a pravdepodobne u nich nedôjde k zmene prístupu.

Hlavným cieľom predchádzania trestnej činnosti je, samozrejme, zabráňovať tomu, aby k trestnej činnosti vôbec dochádzalo. Aby sme dokázali obsiahnuť čo najširšiu skupinu, a zároveň nestratili jednotlivcov v dave, musíme vymyslieť dobrý plán. Práca s cieľovými skupinami nie je vždy evidentná. Dôležité je správne vyčlenenie predmetu. Predtým, než začneme s plánom predchádzania trestnej činnosti páchanej na starších občanoch, je potrebné túto heterogénnu skupinu dobre definovať. Ak osoba aktívne sa venujúca tejto téme nepozná zloženie svojej cieľovej skupiny, tápa v tme.

V prípade starších občanov sa v súčasnosti dá povedať, že sú cieľovou skupinou, ktorú je možné osloviť celkom ľahko, pretože väčšinou majú trvalý príbytok. Okrem toho existuje mnoho organizácií, ktoré buď organizujú podujatia pre starších, alebo ktoré sú nimi organizované. Existuje jasné východisko pre zlepšenie predchádzania trestnej činnosti orientovanej na starších občanov. Nebude to však mať vplyv na všetkých starších občanov. Po prvé, vekom sa znižujú duševné schopnosti. Po druhé, nie všetci starší občania sa aktívne zapájajú do spoločnosti. Niektorí z nich takmer nevychádzajú z domu alebo z inštitúcie, v ktorej žijú.

S touto myšlienkou na zreteli sa v ďalšej kapitole pokúsime vysvetliť skúmanú cieľovú skupinu starších občanov. Čo myslíme tým, keď povieme, že preskúmame skupinu starších občanov, na čo nesmú tvorcovia politik zabúdať, keď sa na nich budú obracať, a zodpovedá rozsah ich viktimizácie ich strachu z trestnej činnosti?

3. Starší občania: pojmy a viktimizácia

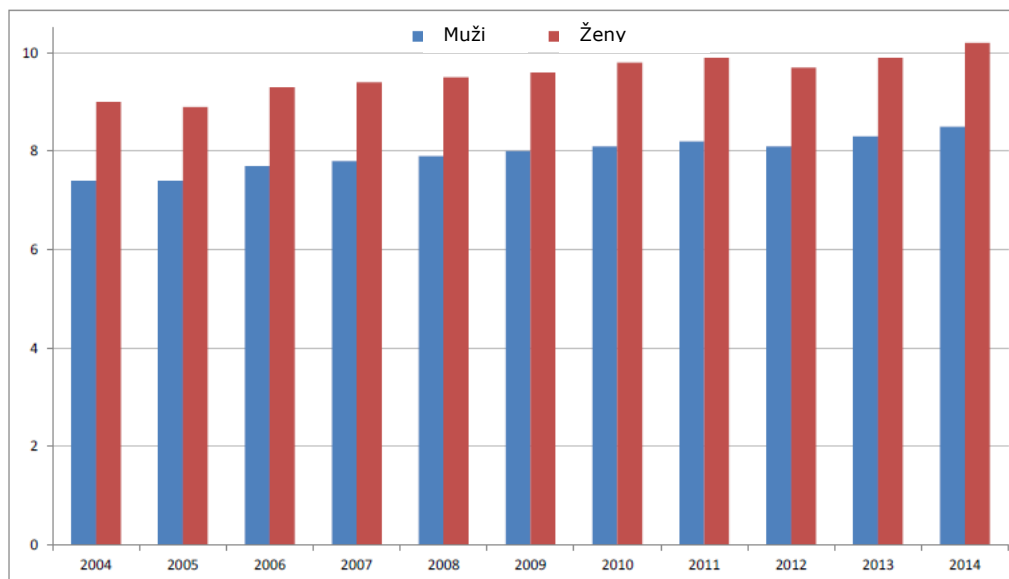
Táto časť nášho teoretického dokumentu sa snaží jasne opísať obyvateľov, ktorí sa musia ďalej skúmať. Poskytnúť štruktúrovanú a všeobecne prijatú definíciu „starších občanov“ bude ťažšie, než sme predpokladali. Vysvetleniu pojmu „starší občania“ venujeme toľko času a priestoru, práve preto, že od prvých krokov čítania po hlavnú tému „organizovaného zločinu zameraného na starších“ začalo byť jasné, že neexistuje jednotná definícia „starších občanov“. Definícia je však potrebná na to, aby sa neskôr dala vytvoriť dobrá stratégia predchádzania pre bežné použitie.

Najskôr vysvetlíme základné pojmy tejto témy. Potom sa zameriame na pojem viktimizácie starších občanov.

3.1. Základné pojmy

Podľa údajov zverejnených organizáciou Eurostat v roku 2016 malo dňa 1. januára 2015 takmer 27 miliónov ľudí žijúcich v EÚ 80 a viac rokov. Pred desiatimi rokmi mala táto

skupina spolu 7 miliónov členov.³ Aby sme prezentovali celkový obraz: 1. januára 2015 bol odhadovaný počet obyvateľov EÚ28 508,5 milióna.⁴ To znamená, že 5,3% obyvateľov má viac než 80 rokov.

Obr. 1: Priemerná dĺžka života vo veku 80 v EÚ podľa pohlaví, 2004-2014 (zdroj: Eurostat)

Tento počet stále rastie. Hlavné dôvody tohto rastu podrobnejšie nevysvetlíme, mnohí to však považujú za výsledok rastúcej priemernej dĺžky života a lepšej lekárskej starostlivosti.⁵ A to nespomíname fakt, že skupina 80 a viacročných je iba malou časťou skupiny obyvateľov, ktorých nazývame „starší“. Toto je jedna z hlavných otázok, ktorá vyvstáva. Ako sa dá definovať cieľová skupina „starších občanov“, a teda ako sa dá prevencia organizovať selektívne, no stále presne?

Vzhľadom na tieto údaje je jedným z účelov tohto dokumentu štruktúrovane a jasne ohraničiť pojem „starší občania“. Kvantitatívne údaje nám môžu naznačiť, koľko ľudí starších ako 80 rokov žije v EÚ. Výskumy však ukazujú, že v rámci členských štátov a ich obyvateľov existuje rozdiel v perspektíve interpretácie.⁶ Keďže Európska únia sa skladá z mnohých krajín, nie všetky považujú človeka za „starého“ v rovnakom veku.

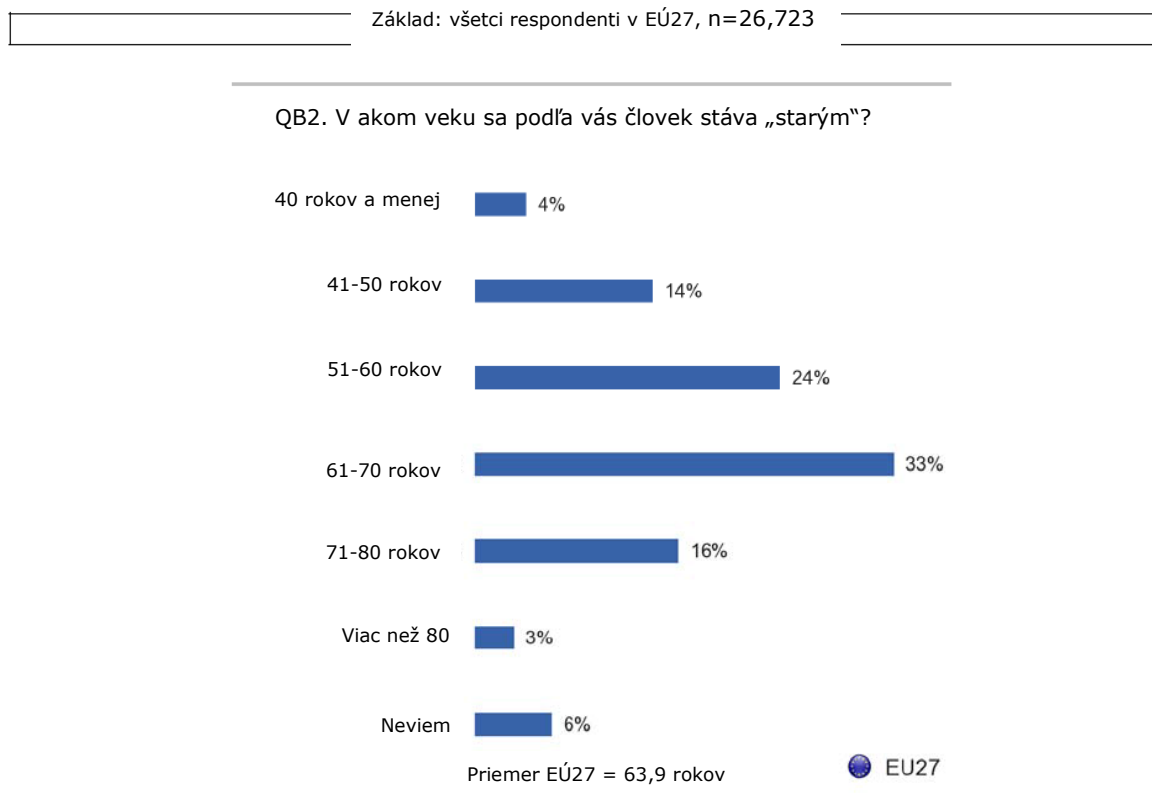
³ Eurostat. (2016). *Takmer 27 miliónov obyvateľov Európskej únie je vo veku 80 alebo viac rokov: Vo veku 80 rokov je priemerná dĺžka života ďalších takmer 10 rokov* [tlačová správa]. Eurostat: Luxemburg. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672228/3-29092016-AP-EN.pdf/4b90f6bb-43c1-45ed-985b-df8e9564157a>.

⁴ Eurostat. (2016). *Štruktúra a starnutie obyvateľstva*. [online]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing.

⁵ Eurostat. (2016). *Takmer 27 miliónov obyvateľov Európskej únie je vo veku 80 alebo viac rokov: Vo veku 80 rokov je priemerná dĺžka života ďalších takmer 10 rokov* [tlačová správa]. [online] Eurostat: Luxemburg.. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672228/3-29092016-AP-EN.pdf/4b90f6bb-43c1-45ed-985b-df8e9564157a>.

⁶ Európska komisia *Špeciálny Eurobarometer 378: Aktívne starnutie*. [správa]. [online]. Európska komisia: Brusel. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_378_en.pdf.

Európska komisia vykonala výskum a zistila, že **priemerný vek, kedy je občan považovaný za „starého“ je 63,9 rokov**. Celkovo existuje priepasť medzi EÚ-15 a nečlenskými štátmi¹². V EÚ-15 sa starší vek dosahuje vo veku 64,5 rokov a v nečlenských štátoch¹² je hranicou vek 61,4 rokov. Preto tu vidíme mierny rozdiel 3,1 rokov, ktorý sa však nesmie prehliadať.⁷

Obr. 2: priemerný vek považovaný za starý v EÚ27 (zdroj: Európska komisia)

Ďalší obrázok zhŕňa národné priemery veku považovaného za „starý“, s cieľom poukázať na rozdiely medzi európskymi krajinami.

⁷ **Európska komisia.** (2012). *Špeciálny Eurobarometer 378: Aktívne starnutie*. [správa]. Európska komisia: Brusel. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_378_en.pdf.

QB2. V akom veku sa podľa vás človek stáva „starým“?

	Priemer
 EU27	63,9
 BE	67,9
 BG	63,8
 CZ	59,5
 DK	64,3
 DE	60,1
 EE	62,4
 IE	64,2
 EL	65,7
 ES	65,5
 FR	66,9
 IT	67,6
 CY	68,5
 LV	61,5
 LT	65,3
 LU	63,7
 HU	59,0
 MT	65,2
 NL	70,4
 AT	61,9
 PL	62,8
 PT	67,9
 RO	60,5
 SI	66,4
 SK	57,7
 FI	65,2
 SE	66,6
 UK	61,9
 HR	62,9
 IR	58,4
 MK	61,0
 IS	64,8
 NO	64,8

Obr. 4: priemerný vek považovaný za starý v jednotlivých európskych krajinách (zdroj: Európska komisia)

Preto majte na pamäti to, že ak dieťa pomenujete, neznamená to, že je ľahšie s ním náležite zaobchádzať. Napríklad priemerný 65-ročný Rumun nemusí mať rovnaké potreby a túžby ako priemerný 65-ročný Francúz. Takisto 60-ročný nemá rovnaké záujmy ako 80-ročný. Niet pochýb o tom, že táto skupina ľudí je tak rozmanitá ako každá iná, čo si

v praxi, samozrejme, vyžaduje individuálny prístup. Segmentácia vyššie uvedenej skupiny ľudí pokrýva nielen rozmanitosť veku, ale aj správania, spotrebiteľských zvykov a potrieb zdravotnej starostlivosti.⁸

S cieľom ešte podrobnejšie rozpracovať definíciu staršieho veku poukazujú Powell a Wahidin (2007) na to, že „pre teoretizovanie o veku existujú dva prístupy - vedecký a sociálno-konstruktivistický.“⁹ Ide teda o to, že existujú dva spôsoby, ako sa pozerať na vek a osobu v danom veku. Je evidentné, že vedecký prístup je taký prístup, ktorý sa zameriava na biologicko-psychologické alebo patologické aspekty starnutia, čo nám dáva predstavu o tom, ako dlho je niekto na tomto svete. V západnom svete sa vek a dátumy narodenia bežne používajú na administratívne účely. Sociálno-konstruktivistické teórie, ako menej očividný spôsob nazerania na niečí vek, sa snažia vysvetliť vek ako sociálnu konštrukciu. Z tohto pohľadu obsahuje vek očakávania, ktoré ľudia pre istý vek (vekovú skupinu) majú. Pýta sa otázky ako napríklad: Ako sa správajú starí ľudia? Alebo presnejšie povedané, ako by sa mali správať? Hlavná kritika tohto druhu sociálnej konštrukcie je v tom, že obmedzuje nositeľa daného veku. Kategória „staršieho veku“ sa vo všeobecnosti považuje za problematickú. Nebolo by to prvýkrát, kedy sa starší občania opisujú ako závislí a verejnú, ako aj politici ich považujú za neproduktívnych.¹⁰ Môžu byť považovaní za bremená bez akejkoľvek hodnoty pre hospodársky systém. Hoci sa všetci chytáme do siete predsudkov a klišé, mala by sociálna konštrukcia pracovať v prospech starších občanov. Dokonale vyvážené a na mieru poskytované služby a pomoc zabezpečujú to, že životy, najmä tých starších, sú znesiteľnejšie.

Títo starší dospelí sú v skutočnosti predmetom jedného klišé. Starší občania, tak ako ľudia vo všeobecnosti, začínajú často konať tak, ako sú vykresľovaní. Považujte to za potvrdenie stereotypu.¹¹ Ak sa staršia osoba vykresľuje ako pomalá, závislá, vetchá bytosť, môže mať tendenciu začať podľa toho žiť. Pridanie slova „starší“ k pojmu „dospelý“ dokonca úplne zmení vedľajší význam, bohužiaľ však negatívnym smerom, a to smerom k

neschopnosti. Obr. 3 znázorňuje túto interakciu medzi jednotlivcom a spoločnosťou. Nielen jednotlivec, v tomto prípade

Obr. 3: Dialektický zhluk vekovej diskriminácie (zdroj: Wilkinson)

⁸ Zistenia v marketingu pre starších obyvateľov: hlavné charakteristiky trhu starších. (2014). [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: <https://joininproject.wordpress.com/category/ageing-population-as-target-market/seniors-as-a-target-market/>.

⁹ Powell, J., Wahidin, A. (2007). *Starší vek, obeť a trestná činnosť*. V: Davies, P. a kol. (editori). *Obeť, zločin a spoločnosť*. str. 234 – 250. Londýn: Sage publications.

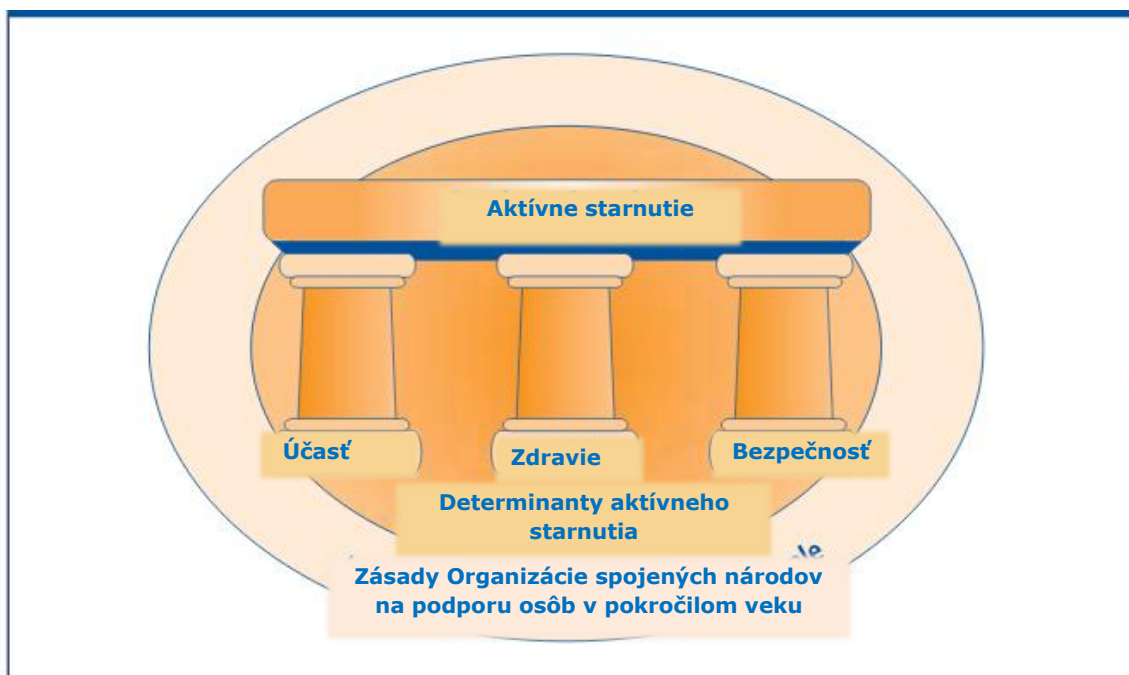
¹⁰ Ibid.

¹¹ Golub, S., Filipowicz, A., Langer, E. (2002). *Správať sa náležite k veku*. V: Nelson, T. (editor) *Ageismus: stereotypizácia a predsudky voči starším*. str. 277–294. Cambridge (MA): the MIT Press.

staršia osoba, je formovaný spoločnosťou, ale aj ľudská agentúra je formovaná jednotlivcom, ktorý definuje štruktúru a proces.¹²

Je dôležité poznamenať, že neustále prebieha zmena od závislých k nezávislým starším občanom. Starší občania v Európe majú čoraz väčšiu túžbu naďalej žiť vo vlastnom príbytku, napriek tomu, že starnú a potrebujú dlhodobú starostlivosť.¹³ Jednou z nevýhod samostatného bývania, a preto veľmi často osamoteného, je samota, ktorá ich v mnohých prípadoch zasiahne. Práve táto sociálna izolácia je pre zločincov ideálnou príležitosťou na to, aby sa vo svojej zlomyseľnej činnosti zamerali na týchto starších občanov. Túto tému budeme v tomto dokumente ďalej rozvíjať.

Čoraz viac tvorcov politik sa snaží zaktivizovať starších občanov. To znamená, že by mali byť zapojení do spoločenských, hospodárskych, kultúrnych, duchovných a občianskych záležitostí.¹⁴ Pri aktívnom starnutí ide o to, aby mali starší občania pocit, že nie sú bezcenní a spoločnosti na nich záleží. Obr. 5 znázorňuje tri piliere aktívneho starnutia: účasť v spoločnosti, dobré zdravie a pocit bezpečia. Čím viac sú zapojení, tým menej sa cítia osamelí a dokonca majú menší strach. Rovnako ako každá ľudská bytosť majú aj starší občania právo na uznanie tak, ako je to uvedené v Zásadách Organizácie spojených národov na podporu osôb v pokročilom veku.¹⁵ Tu sú vysvetlené práva na nezávislosť, účasť, česť, starostlivosť a sebanaplnenie a ľudia by mali podľa nich žiť. Čím dlhšie ľudia žijú, tým väčšiu starostlivosť by mali dostať, aby ich život zostal hodnotný.

¹² **Wilkinson, J., Ferraro, K.** (2002). *Tridsať rokov výskumu ageizmu*. V: Nelson, T. (editor) *Ageizmus: stereotypizácia a predsudky voči starším*. str. 339 – 358. Cambridge (MA): the MIT Press.

¹³ **Ibid.**

¹⁴ **Svetová zdravotnícka organizácia (2002)**. *Aktívne starnutie: politický rámec*. [správa]. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf.

¹⁵ **OSN.** (1991). *Zásady Organizácie spojených národov na podporu osôb v pokročilom veku*. [zásady]. OSN. [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/olderpersons.pdf>.

Obr. 5: Tri piliere aktívneho starnutia (zdroj: Svetová zdravotnícka organizácia)

Jednou z teórií, ktorá starším občanom pomáha starnúť aktívne a úspešne, je „teória úspešného starnutia“ alebo model SOC, ktorí vytvorili Baltes a Baltes (1990). Stručne povedané, starší občania si majú dať sami v živote cieľ, ktorý ich bude poháňať ďalej.¹⁶

Ďalšia teória často používa pojmy „mladí starší“ a „starí starší“. Tieto pojmy zaviedla v roku 1974 B. Neugartenová.¹⁷ Ako prvá rozdelila túto homogénnu skupinu na dve veľmi odlišné skupiny obyvateľstva. Pozoruhodná bola najmä skupina mladých starších, pretože predtým bolo kliše starších občanov modelom, ako ich ona nazýva, starých starších: chorých, závislých a nefunkčných ľudí. Ona bola tá, ktorá prvá poznamenala, že medzi prvým dňom na dôchodku a dňom, kedy potrebujú ľudia nepretržitú starostlivosť, existuje obrovská priepasť. Tu sú mladí starší stále aktívni, no už na dôchodku. Ako sama uvádza, vekové skupiny sa časom diferencovali. So začiatkom industrializácie sa objavil pojem detstva, v 20. storočí pojem adolescencie. V roku 1974 B. Neugartenová napísala, že na ceste je ešte jedna zmena. Bolo vidieť, že **existuje rozdiel medzi mladými staršími (55 až 75) a starými staršími (75 a viac)**. Dokonca, 55 rokov bolo dosť málo na to, aby ste niekoho volali „starým“, no B. Neugartenová presadila ukazovateľ „dôchodku“ ako ukazovateľ mladých starších. Tak, ako je tomu dnes v mnohých krajinách v EÚ, by mal tento ukazovateľ „dôchodku“ posunúť minimálny vek o takmer 10 alebo najmenej, povedzme, o 5 rokov. Pojem mladých starších bol osviežujúci, pretože vo všeobecnosti sa stereotyp starších ľudí zhodoval s jej pojmom starých starších. Je dôležité, že sa pretrhol začarovaný kruh stereotypov a že sa znova zvažil a upravil úsudok o starších dospelých na pozitívnejší. Ukázalo sa totiž, že základy týchto úsudkov sú nesprávne. Tvorcovia politiky musia na to pamätať, keď budú navrhovať nové politiky týkajúce sa starších občanov

3.2. Starší vek a viktimizácia

„Starší občania si zaslúžia dlhodobejšie kriminologické vyšetovanie kvôli všeobecne uznávaným súvislostiam - vnímaným i skutočným - medzi starším vekom, kriminálnou viktimizáciou, zraniteľnosťou a strachom z trestnej činnosti.“

Powell a Wahidin

Keď sa hovorí o starších ľuďoch a viktimizácii, objavuje sa všeobecný pojem: ageizmus. Johnson a Williamson uvádzajú, že „pojmom ageizmus sa označujú inštitucionálne formy diskriminácie starších občanov“.¹⁸ Poznámka: ageizmus nie je len správanie, ktoré sa líši funkciou niečieho veku. Je to skôr vekovo sa líšiaca podmnožina správania sa, ktorá vyznáva chybné negatívne postoje k starším ľuďom. Toto správanie má škodlivé dôsledky

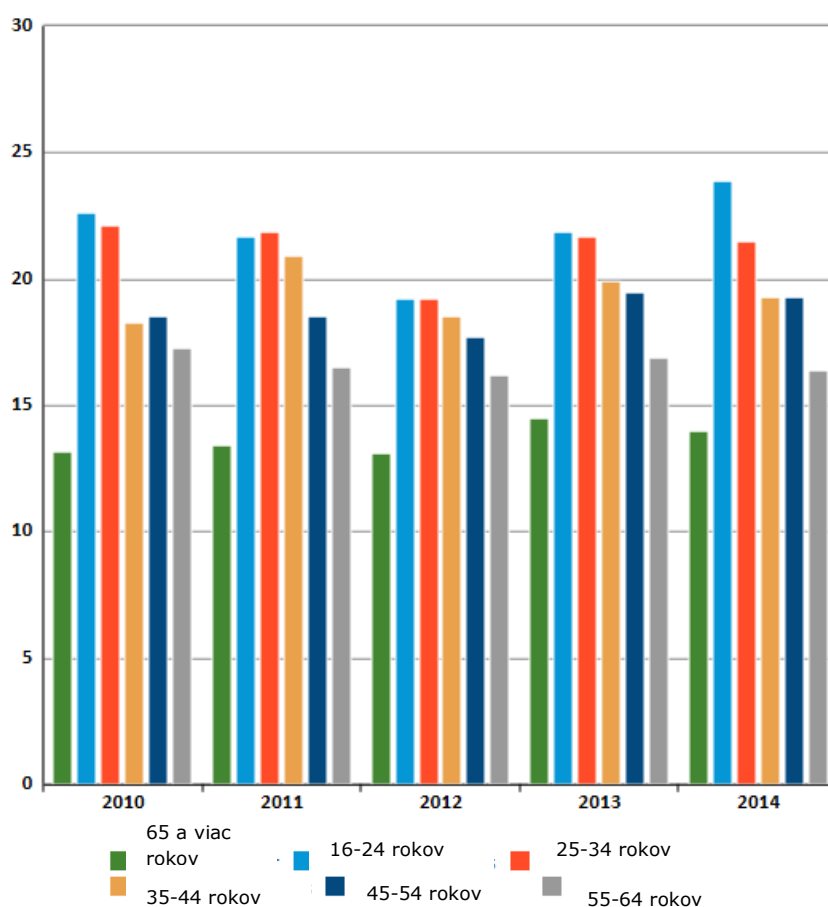
¹⁶ **Freund, A.** (n.d.). *Optimalizácia, selekcia a kompenzácia - Model selekcie, optimalizácie a kompenzácie*. [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné na: <http://medicine.jrank.org/pages/1549/Selection-Optimization-Compensation-model-selection-optimization-compensation.html>.

¹⁷ **Neugarten, B.** (1974). Vekové skupiny v americkej spoločnosti a vznik mladých starších. *Anály Americkej akadémie politicko-sociálnych vied*, 415, str. 187 – 198. Beverly Hills: Sage.

¹⁸ **Johnson, E., Williamson, J.** (1980). *Starnutie: spoločenské problémy starnutia*. New York: Holt, Rinehart a Winston.

pre starších občanov.¹⁹ Viktimizácia je jedna z podkategórií ageizmu spolu s využívaním, diskrimináciou a útlakom. Medzi mladými a staršími existuje dosť jedinečný vzťah, ktorý spočíva v tom, že jedného dňa skupina mladých zostarne a stane sa členom skupiny starších. Inými slovami, majú mladí nakoniec šancu stať sa obeťami vekovej diskriminácie.

Najprv je potrebné vysvetliť pojem strachu z trestnej činnosti. Strach z trestnej činnosti definuje Garofalo (1981) ako: „strach navodený vnímanými podnetmi v prostredí, ktoré sa týkajú istého aspektu zločinu pre danú osobu.“²⁰ Strach z trestnej činnosti je vysoký, čo však neplatí pre viktimizáciu. Inými slovami: páchatelia trestnej činnosti sa nezameriavajú na starších občanov v EÚ. Práve naopak, sú najmenej viktimizovaní, ako to jasne znázorňuje Obr. 6.

Obr. 6: kriminalita, násilie alebo vandalizmus v EÚ28 podľa veku (zdroj: Knoema)

Starší dospelí musia myslieť aj na nepriame dôsledky trestných činov. Je potrebné vziať do úvahy, že staršie obeť sa z útoku ťažšie zotavujú, fyzicky i emocionálne, než mladšie

¹⁹ **Pasupathi, M., Löckenhof, C.** (2002). *Ageistické správanie*. V: Nelson, T. (editor) *Ageizmus: tvorba stereotypov a predsudky zamerané proti starším občanom*. Cambridge (MA): the MIT Press.

²⁰ **Garofalo, J.** (1981). Strach z trestnej činnosti: príčiny a dôsledky. *Žurnál trestného práva a kriminológie*, 72(2), str.839-857. [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cji/viewcontent.cgi?article=6243&context=jclc>.

obete. Niekedy sa z toho dokonca nikdy úplne nespamätajú. Preto nie je strach z viktimizácie úplne iracionálny. Budú sa snažiť zväčša nechodiť večer von, kúpiť si ďalší zámok na zabezpečenie svojho majetku atď.

Existuje rozdiel medzi strachom z trestných činov páchaných na človeku, ako napr. krádež, (sexuálne) napadnutie a vyhrážanie sa či rasizmus a exhibicionizmus, a z trestných činov nepáchaných na človeku, ako napríklad krádež automobilu, vlámanie a vandalizmus. **Je dokázané, že starší ľudia sa viac boja trestných činov, ktoré nie sú páchané na človeku než trestných činov páchaných na človeku.**²¹ Tento fakt by mohol byť zaujímavou informáciou pre tvorcov politik. Pomôže im to robiť rozhodnutia o zločinoch, na ktoré je potrebné sa zamerať v stratégii predchádzania trestnej činnosti.

V roku 2014 bolo však takmer 15% všetkých obyvateľov vo veku 65 a viac rokov v EÚ aspoň raz za daný rok obeťou nejakého druhu trestného činu, násilia či vandalizmu. Ako sme už poznamenali, počet starších ľudí stále narastá, čo znamená, že skupina obetí sa nepretržite zväčšuje.

Keď spojíme tieto dva faktory, strach z trestnej činnosti a viktimizáciu starších, zistíme, že medzi zločinom a úrovňou viktimizácie nemusí existovať súvislosť.

Starší ľudia sú tiež známi tým, že majú tendenciu si šetriť a odkladať. Obr. 7 znázorňuje vlastníctvo kreditných a debetných kariet podľa veku, vzdelania a príjmu v 4 členských štátoch EÚ, Austrálii, Kanade a USA.²²

²¹ **Vandenboer, L., a kol.** (2005). *Onveiligheidsgevoelens, angst en slachtofferervaring bij ouderen*. [pracovný dokument]. Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie (CBGS): Brusel. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné na: <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/onveiligheidsgevoelens-angst-en-slachtofferervaring-bij-ouderen>.

²² **Európska centrálna banka.** (2014). Používanie hotovosti spotrebiteľmi: Porovnanie krajín pomocou údajov z prieskumu platobných denníkov. V: Európska centrálna banka (editori). *Séria pracovných dokumentov č. 1685*. Európska centrálna banka: Frankfurt nad Mohanom.

	AU	AT	CA	FR	DE	NL	US
Vlastníctvo debetných kariet podľa spoločensko-demografických kritérií							
Vek							
18-35	0.96	0.95	0.97	0.91	0.96	1.00	0.77
36-60	0.94	0.89	0.98	0.91	0.95	0.99	0.79
60+	0.88	0.69	0.94	0.86	0.91	0.99	0.69
Vzdelanie							
nízke	0.94	0.79	0.89	0.81	0.86	0.99	0.71
stredné	0.86	0.91	0.98	0.90	0.98	0.99	0.86
vysoké	0.91	0.96	0.97	0.96	0.99	0.99	0.80
Príjem							
nízky	0.88	0.78	0.96	0.83	0.89	0.98	0.62
stredný	0.95	0.90	0.97	0.93	0.96	0.99	0.82
vysoký	0.94	0.93	0.97	0.96	0.97	0.99	0.82
Vlastníctvo kreditných kariet podľa spoločensko-demografických kritérií							
Vek							
18-35	0.33	0.21	0.76	0.25	0.31	0.60	0.52
36-60	0.57	0.28	0.84	0.36	0.43	0.62	0.69
60+	0.46	0.20	0.83	0.29	0.24	0.62	0.84
Vzdelanie							
nízke	0.48	0.13	0.62	0.22	0.16	0.44	0.56
stredné	0.41	0.31	0.77	0.31	0.39	0.55	0.81
vysoké	0.45	0.42	0.91	0.36	0.68	0.75	0.92
Príjem							
nízky	0.27	0.11	0.64	0.23	0.20	0.36	0.36
stredný	0.53	0.20	0.84	0.32	0.27	0.60	0.75
vysoký	0.54	0.42	0.95	0.52	0.54	0.86	0.91

Obr. 7: Priemerné vlastníctvo kreditných a debetných kariet v Austrálii, Rakúsku, Kanade, Francúzsku, Nemecku, Holandsku a USA. (zdroj: Európska centrálna banka)

Podľa Európskej centrálnej banky vlastní kreditnú či debetnú kartu o čosi menej šesťdesiatnikov a starších občanov. Medzi členskými štátmi existujú rozdiely. V Holandsku má takmer každý občan nad 60 rokov debetnú kartu. Naopak v Rakúsku vlastní kreditnú kartu iba 7 z 10 šesťdesiatnikov a starších osôb. Toto číslo nehovorí nič o používaní debetnej karty, hoci sa jej vlastníctvo dá dať do súvislosti s jej používaním. Ak osoba nevlastní debetnú kartu, takmer automaticky nemá bankový účet. To by znamenalo, že narába iba s hotovosťou. Dokonca je bežné, že starší ľudia si zo svojho bankového účtu vyberajú veľké sumy a držia si ich doma, aby ich mohli ďalej využívať. Poznatok o tom, že starší ľudia držia doma peniaze, môže byť ďalším dôvodom, prečo sú objektom záujmu.

Zostáva však otázka: „ak sú starší občania takou heterogénnou skupinou, ako sa tvrdí a ako sme už uviedli, aké sú potom hlavné dôvody toho, že jeden človek sa stane obeťou a iný nie? To znamená, že existujú rozdiely v spoločensko-ekonomických a

osobných záležitostiach.²³ Na začiatok povieme, že niektorí starší občania majú celkom nízky príjem. Kvôli tomu sú zraniteľní pre páchatel'ov, ktorí hľadajú rýchle riešenie. Starší ľudia niekedy hľadajú príjemný koniec svojho života. To znamená, že chcú zostať zdraví a dúfajú, že si čo najviac užijú dôchodok. Podvodníci, ktorí sa objavia a ponúkajú falošné náplasti na všetky ich problémy, sú jedným z týchto rýchlych riešení. Od falošných liekov, ktoré liečia rakovinu, po stavby s rozumnou cenou, ktoré neexistujú, atď., všetko je na predaj. Ďalším aspektom je to, že samota niektorých starších dospelých je kľúčom k dôverčivosti voči cudzincom. Keďže trávajú väčšinu času sami doma, môže im priateľská osoba, ktorá im skríži cestu, spríjemniť deň. Dobrý rozhovor môže zvýšiť ochotu starších ľudí dať peniaze komukoľvek, kto o to požiada.

Výsledok viktimizácie môže mať 3 rôzne typy vplyvu: finančná strata, fyzické zranenie a zníženie pocitu blaha.²⁴ Nie všetky tieto vplyvy automaticky nastávajú pri všetkých typoch nezákonného konania. Niektoré z nich dokonca nie sú vždy od začiatku viditeľné. Niekedy sa starší ľudia cítia menej spokojní bez príčiny. Keď si premyslia, čo sa stalo za niekoľko posledných týždňov, začne byť jasné, že sa udialo niečo, čo malo zlý vplyv na život danej osoby. Tieto vplyvy sa nie vždy ihneď objavia a môže chvíľu trvať, kým sa účinok zneužitia objaví.

Aby sme uzatvorili túto časť, nie je vždy takéto jednoduché poukázať na príčinu a následok viktimizácie starších občanov. Tento pojem komplikuje najmä ich väčší strach z trestnej činnosti. Okrem toho je potrebné veľmi zdôrazniť nasledovné: hovoríme o heterogénnej skupine a o širokej škále aspektov zneužitia.

V ďalšej kapitole sa zameriame na najbežnejšie zločiny páchané na starších občanoch v rámci organizovaného zločinu.

4. Starší ľudia, obeť organizovaného zločinu

V poslednej časti tohto dokumentu sa zameriame na typy zločinov, pri ktorých značne veľká časť obetí pochádza z radov starších občanov. Najprv sa však pozrieme na isté výhrady súvisiace s organizovaným zločinom zameraným na starších občanov. A to najmä preto, že existuje tenká hranica medzi osobou, ktorá je obeťou organizovaného zločinu, a osobou, ktorá je obeťou páchatel'a - jednotlivca. Na väčšinu príkladov uvedených v tejto kapitole sa dá pozeráť z dvoch uhlov pohľadu. Napríklad dom môže vykradnúť páchatel' pracujúci pre tretiu stranu či organizáciu alebo páchatel' pracujúci na vlastnú päsť. Takisto je potrebné povedať, že toto rozdelenie nie je vždy pre obeť dôležité.

Okrem toho je potrebné zohľadniť aj záležitosť z druhej strany. Hľadané trestné činy musia byť organizovaným zločinom, ktorý sa zameriava na starších občanov. Zlé zaobchádzanie alebo zanedbávanie starších v opatrovníckych zariadeniach v tomto dokumente veľmi neriešime kvôli nedostatku všeobecného pojmu „organizovaný zločin“. Zlé zaobchádzanie so staršími môže byť však súčasťou väčšieho cieľa, ako napríklad nezákonne sa obohatiť. Môže ísť o členov rodiny a iných známych, napríklad sestričky a

²³ Johnson, E., Williamson, J. (1980). *Starnutie: spoločenské problémy starnutia*. New York: Holt, Rinehart a Winston.

²⁴ Yin, P. (1985). *Viktimizácia starších*. Springfield (Ill.): Thomas.

vedenie sanatória. Takisto nie je ľahké vymedziť starších občanov ako cieľ. Existuje iba niekoľko druhov zločinu, ktoré sa zameriavajú iba na starších ľudí, väčšina trestných činov má širšiu škálu obetí. Preto sa zameriavame na tie trestné činy, ktorých obeťami sú často starší ľudia. V skutočnosti ide zväčša o krádeže.

Opísané zločiny sme vybrali kvôli ich zastúpeniu v štatistikách a kvôli tomu, že prevažujú v skupine starších občanov. Považujú sa za zločiny, ktoré sa zameriavajú na starších z rôznych vyššie uvedených dôvodov. (3.2. *Starší vek a viktimizácia*).

Obr. 8 obsahuje prehľad rôznych typov zločinu, o ktorých v tomto dokumente hovoríme.

Obr. 8: tabuľka organizovaného zločinu zameraného na starších občanov

4.1 Starší ľudia ako obeť krádeží

Krádež je všeobecný pojem, ktorý zahŕňa rôzne trestné činy ako podvod, lúpež, vlámanie, atď. Krádež znamená, že istá osoba podvodom alebo úmyselne vezme osobný majetok niekoho iného bez súhlasu danej osoby.²⁵ Dva hlavné typy krádeže používané pre túto štúdiu sú sociálne inžinierstvo a krádež osobného majetku. Toto rozdelenie sa urobilo na základe spôsobu práce zločincov páchajúcich krádež.

Zdá sa, že starší občania sú veľmi často obeťami týchto dvoch typov zločinu. Je pravdepodobné, že páchatelia si vyberú staršiu osobu kvôli jej fyzickému a emocionálnemu stavu, a považujú ju za zraniteľnú. Aby zločincom vyšiel finančný zločin,

²⁵ Hill, G., Hill, K. (2002). *Právnický slovník pre neodborníkov: Ako zbaviť právnický jazyk tajomnosti*. New York: MJF Books.

ako napríklad podvod s kreditnými kartami, môžu si vyhliadnuť možné obeť na základe ich vzhľadu. Starší občania sú známi tým, že sú menej mentálne stabilní, odkiaľ pochádza pojem „ideálnej obeť“. To isté sa dá povedať o krádeži osobného majetku.

Krádež osobného majetku, ako už hovorí názov, sa spája s osobnou atmosférou. Páchatelia a obeť sú v priamom kontakte a vďaka tejto interakcii je možné spáchať trestný čin. Príklady uvedené v tejto časti sú vlámanie a vreckové krádeže. Druhé rozdelenie sa zameriava na zločiny, ktoré spadajú pod klamstvo či podvod. Vo väčšine týchto prípadov je interakcia medzi páchatelom a obeťou problematickejšia. Kvôli aspektu klamstva daného zločinu nie je vždy jasné, že došlo k trestnému činu. Okrem toho musí byť obeť presvedčená o tom, že daná osoba koná zákonne. Použité príklady predstavujú formy podvodu.²⁶

4.1.1. Podvod alebo krádež vykonané pomocou klamstva: sociálne inžinierstvo

Ako sme uviedli vyššie, podvod sa považuje za menej osobný zločin. To neznamená, že medzi páchatelom a jeho obeťou neexistuje spojenie. Páchatel je však buď neznámy, alebo má schopnosť zamaskovať svoje skutočné úmysly. Typ celkom zaujímavého podvodu, ktorý sa týka organizovaného zločinu zameraného na starších občanov, je sociálne inžinierstvo. Ako sme už uviedli, existuje nespočetne veľa spôsobov, ako niekoho podviesť. Tento typ je však najbežnejší, pokiaľ ide o viktimizáciu starších.

Sociálne inžinierstvo, alebo v skratke iba podvod, je typ zločinu, ktorého cieľom je získať dôveru obeť. Je to krádež trikmi a nástrojmi, pomocou ktorých sa podvodník snaží oklamať svoju obeť tak, aby bola ochotná mu dať peniaze na ním zvolený účel.²⁷ Existujú nekonečné spôsoby, ako to dosiahnuť, v tomto dokumente však bližšie skúmame 4 typy: internetový podvod, telefonický podvod, návštevy u obetí doma a pouličné podvody. Tieto 4 typy sú medzi staršími obeťami najrozšírenejšie, keďže mnohí dôverčiví starší sa môžu chytiť do siete klamstiev a podvodov páchatela.

✓ Internetový podvod

Toto nás privádza k prvému typu podvodu. Za posledných pár rokov sa internetový podvod stal problémom, ktorý trvale narastá.²⁸ Aj keď, ako to znázorňuje Obr. 9, starší ľudia nie sú častými obeťami internetových podvodov. To ale neznamená, že sumy, ktoré sa takto strácajú, sú zanedbateľné. Internetový podvod je typickým príkladom nízkeho výskytu s vysokým ziskom na jeden prípad.

²⁶ Yin, P. (1985). *Viktimizácia starších*. Springfield (Ill.): Thomas.

²⁷ Interpol. (n.d). *Sociálne inžinierstvo*. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné na: <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Social-engineering-fraud/Types-of-social-engineering-fraud>.

²⁸ EUCPN. (2015). *Počítačová kriminalita: teoretický prehľad narastajúcej digitálnej hrozby*. V: Sekretariát EUCPN (editori), *Séria teoretických štúdií EUCPN*, Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti: Brusel.

GEO	TIME	
	2015	2016
Európska únia (28 krajín)	2	3
Európska únia (27 krajín)	2	3
Európska únia (25 krajín)	:	:
Európska únia (15 krajín)	2	3
Eurozóna (EA11-2000, EA12)	2	2
Belgicko	1	2
Bulharsko	4 ^(u)	0 ^(u)
Česká republika	0 ⁽ⁿ⁾	1
Dánsko	1	2
Nemecko (do 1990 bývalá)	1	1
Estónsko	1	4
Írsko	3	1
Grécko	0 ^(u)	0 ^(u)
Španielsko	0 ⁽ⁿ⁾	1
Francúzsko	4	3
Chorvátsko	10 ^(u)	0 ^(u)
Taliansko	1	:
Cyprus	3 ^(u)	2
Lotyšsko	2	:
Litva	0	0
Luxembursko	1	1
Maďarsko	1	1
Malta	0 ^(u)	12 ^(u)
Holandsko	1	1
Rakúsko	5	2
Poľsko	0	0
Portugalsko	1	0
Rumunsko	:	0 ^(u)
Slovinsko	0 ^(u)	: ^(u)
Slovensko	0 ^(u)	1
Fínsko	1	4

Obr. 9: Percento internetových podvodov páchaných na starších užívateľoch internetu nad 65 rokov (zdroj: Eurostat)

Internet je dokonalý prostriedok pre organizovaný zločin, pretože riziko toho, že páchateľ bude chytený, je nízke. Šanca na odhalenie a teda na trestné stíhanie je malá. Práve táto zložitosť oslabuje proces pre osoby aktívne sa venujúce tejto téme. Je ťažké nájsť páchateľa a policajní dôstojníci sú často bezmocní a nedokážu zistiť, kam boli peniaze prevedené.

Toto nás privádza naspäť k starším občanom a ich zraniteľnosti. Pojem sociálnej izolácie sme už spomenuli. Musíme však spomenúť, aký typ vplyvu môže mať používanie počítačov na túto skupinu obyvateľstva a na ich sociálnu izoláciu. Hoci sú najmenšou skupinou používateľov počítačov spomedzi obyvateľov Európy²⁹, má to výhody. Najvýznamnejšia je tá, že počítače a internet poskytujú virtuálnu komunikáciu.³⁰ Niektorí

²⁹ Zistenia v marketingu pre starších obyvateľov: hlavné charakteristiky trhu starších. (2014). [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: <https://joininproject.wordpress.com/category/ageing-population-as-target-market/seniors-as-a-target-market/>.

³⁰ van de Watering, M. (2008). Vplyv počítačovej technológie na starších ľuďoch. [esej]. Amsterdam: Vrije Universiteit. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: http://www.marekvandewatering.com/texts/HCI_Essay_Marek_van_de_Watering.pdf.

starší ľudia sú fyzicky postihnutí a majú problémy s pohybom, čo môže komplikovať ich skutočný presun. E-mail, chaty a iné nástroje virtuálnej komunikácie podporujú ten metaforický krok von. Táto komunikácia istým spôsobom napomáha sociálnej podpore a prepojeniu, hoci len virtuálne. Pre starších predstavuje jedinečné príležitosti, viac než pre zvyšok obyvateľstva, socializovať sa a tak zabrániť samote a odcudzeniu.³¹ Široká sieť internetového spoločenstva dáva starším ľuďom šancu spojiť sa s inými, ktorí rozmýšľajú podobne a majú rovnaké zážitky a záujmy.³² Negatívnou stránkou používania počítačov u starších ľudí je to, že si nie vždy uvedomujú riziká podvodu na internete. Ich naivita a nedostatok vzdelania sú skutočnou príťažlivou silou pre páchatel'ov.

Znázorníme tu dva príklady internetového podvodu. Jedným z nich je „podvod so zálohami“. Je to istý druh podvodu pomocou masového marketingu, pri ktorom obeť prevedie peniaze na zahraničný bankový účet za účelom získania výhod v budúcnosti. Najznámejší typ tohto druhu podvodu je nigérijský list alebo podvod 419. Výskum ukazuje, že 38% používateľov internetu v EÚ dostalo aspoň jeden podvodný e-mail.³³ Neexistujú však žiadne údaje o tom, aké percento z týchto 38% skutočne naletelo a stalo sa obeťou podvodu so zálohami. Dá sa však povedať, že to musí byť obstojný počet, pretože sa v štatistikách stále opakuje.

Druhým príkladom internetového podvodu je tzv. „*phishing*“. Teoretici definujú phishing ako získanie informácií o obeti pomocou e-mailov, internetových stránok alebo listov, ktoré sa snažia vyzeráť autenticky. Zločinci falšujú originálne dokumenty inštitúcií alebo súkromných organizácií s cieľom získať osobné údaje kohokoľvek, kto odpovedá. Tieto údaje sa dajú neskôr použiť na vyprázdnenie jeho bankového účtu. Pre viac informácií o tejto téme pozri teoretickú štúdiu EUCPN o počítačových zločinoch.³⁴

✓ Telefonický podvod

Druhý typ podvodu sociálneho inžinierstva, o ktorom tu hovoríme, sa všeobecne nazýva telefonický podvod. Je to typ podvodu, pri ktorom sa páchatelia snažia obalamutiť, podviesť alebo manipulovať ostatných tak, aby im poskytli dôverné informácie a prostriedky po telefóne.³⁵ Inými slovami tak, ako je tomu pri všetkých druhoch podvodu, ani toto nie je druh priamej krádeže bez súhlasu vlastníkov, ale skôr typ podvodu spáchaného pomocou média, ako napr. telefón, a nie priameho osobného kontaktu.

³¹ **Blit-Cohen, E., Litwin, H.** (2004). Účasť starších v kybernetickom priestore: Kvalitatívna analýza izraelských dôchodcov. *Vestník štúdií o starnutí*, 18, str. 385 – 398. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Howard_Litwin/publication/222835451_Elder_participation_in_cyberspace_A_qualitative_analysis_of_Israeli_retirees/links/0046351ef9e4cad2e1000000.pdf.

³² **Karavidas, M., Lim, N., Katsikas, S.** (2005). Vplyv počítačov na užívateľov z radov starších dospelých *Počítače v ľudskom správaní*, 21, str. 697 – 711. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://www.academia.edu/7789674/The_effects_of_computers_on_older_adult_users.

³³ **Europol.** (2013). *SOCTA 2013: Vyhodnotenie hrozby vážneho a organizovaného zločinu v EÚ*. [správa]. Europol: Haag. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné na: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>.

³⁴ **EUCPN.** (2015). *Počítačová kriminalita: teoretický prehľad narastajúcej digitálnej hrozby*. V: Sekretariát EUCPN (editori), *Séria teoretických štúdií EUCPN*, Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti: Brusel.

³⁵ **Interpol.** (n.d). *Sociálne inžinierstvo*. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné na: <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Social-engineering-fraud/Types-of-social-engineering-fraud>.

Páchateľ môže presvedčiť obeť, aby mu dala peniaze prevodom na účet. Obeť si to však nie vždy okamžite všimne. Niektorí si dokonca nikdy neuvedomia, že boli podvedení. Keďže páchatelia používajú bankové účty ako napríklad Western Union, je takmer nemožné ich vystopovať.

Existujú dôkazy o 2 spôsoboch používaných na páchanie podvodov pomocou sociálneho inžinierstva: všeobecný telefonický podvod a podvod s babkou. Najmä podvod s babkou je ukázkový príklad trestnej činnosti páchanej iba na starších ľuďoch. Svoj názov dostal kvôli spôsobu práce páchatel'ov.

„Podvod s babkou“ alebo „podvod so starým rodičom“ získal svoje pomenovanie podľa metódy práce podvodníka. V tejto situácii páchatel' zavolá staršej osobe s cieľom získať informácie o jej osobnom živote. Takto sa páchatel' snaží zistiť mená detí (vnúčat) obeť. V druhej fáze tohto podvodu zavolá podvodník obeť a tvári sa, že je jedným z detí (vnúčat) obeť, pričom chce presvedčiť obeť, aby darovala peniaze. V momente, kedy peniaze zmenia vlastníka, páchatel' zmizne. Toto funguje iba vtedy, keď obeť plne verí, že volá so svojim dieťaťom (vnúčaťom) a že toto dieťa (vnúča) potrebuje peniaze. V EÚ neexistujú žiadne oficiálne údaje o tejto téme, hoci členské štáty opakovane hlásia tento podvod a existujú projekty zamerané na jeho predchádzanie. Pre viac informácií pozri internetovú stránku EUCPN a údaje členských štátov EÚ v súvislosti s Európskou cenou za predchádzanie trestnej činnosti (ECPA).³⁶

Na druhej strane je tu „všeobecný telefonický podvod“. Spôsob vykonania sa líši od podvodu s babkou, pretože v tomto prípade sa podvodník nevydáva za príbuzného obeť. Tvári sa však ako iná osoba s právomocou, ako napríklad bankový manažér, zástupca plynárenskej spoločnosti alebo elektrárne, atď. Hlavným cieľom je získať informácie, ktoré sa dajú neskôr použiť na podvedenie obeť. Starší ľudia sú menej sebaistí, a preto sú ľahkými cieľmi pre tých, ktorí chcú predať niečo nejasné.

Vo všeobecnosti je telefonický podvod jednoduchým spôsobom, ako podvodník získa peniaze. Cieľom sú v prvom rade starší ľudia, a to najmä pre ich fyzický a duševný stav. Samozrejme si však viete predstaviť starších ľudí, ako sa tešia na telefonát. Osamelosť je jav, ktorý sa v tejto skupine ľudí veľmi často vyskytuje, preto srdečne vítajú akýkoľvek kontakt s vonkajším svetom.

✓ Návštevy podvodníkov u obeť doma

Návštevy podvodníkov u obeť doma sú tretím typom podvodu sociálneho inžinierstva. Veľmi podobne ako pri všeobecnom telefonickom podvode, podvodník sa ukáže na prahu dverí prezlečený za nejakú osobu s právomocou. Podvodník, prezlečený za dôveryhodného riaditeľa, doktora, údržbára, atď. sa bude snažiť predať svoje produkty alebo získať od obeť informácie. Tieto informácie sa opäť použijú na pochybné účely.

Návštevy u obeť doma môžu mať výhodou oproti telefonickým podvodom vďaka ich priamej osobnej interakcii. Je to z dvoch dôvodov. Prvým je ten, že pre obeť môže byť ťažšie ignorovať žiadosť predátora, a po druhé, majú páchatelia tiež šancu spoznať obeť lepšie alebo sa lepšie pozrieť na dom, keď sa budú s obeťou osobne rozprávať. Okrem toho, keď je obeť rozptýlená, môže mať páchatel' príležitosť ukradnúť z domu nejakú

³⁶ EUCPN. (2017). <http://eucpn.org/>.

cennosť. Je možné, že osoba klopajúca na dvere je prieskumník, ktorý hľadá ideálne domy na vylúpenie. Tieto činnosti už samozrejme nie sú príkladom sociálneho inžinierstva, a preto o nich budeme hovoriť neskôr.

Starší ľudia sú často obeťami tohto druhu podvodu, keďže sú cez deň veľmi často doma. Podvodníci pôjdu od dverí k dverám a budú hľadať perfektné miesto, kde môžu konať. Ktokoľvek, kto otvorí dvere, by mal splniť kritériá určené podvodníkom. Sú naivní a fyzicky slabší, no stále nezávislí - z týchto dôvodov sú starší ľudia dokonalými obeťami. Je dôležité, že obeť si stále čo najviac spravuje svoje financie, pretože v mnohých prípadoch sa páchatel snaží predať produkty. Príležitosť predať tieto produkty znamená, aj v dnešnej dobe kreditných kariet, že obeť musí mať doma hotovosť.

Okrem lepšieho náhľadu na situáciu môže podvodník vidieť pri návštevách od dverí k dverám obetí aj ďalšiu výhodu. Zatiaľ čo telefonický podvod je z hľadiska vykonávania platieb pochybný, návštevy u obetí doma sú priame. Obeť nemusí vykonať platbu na internete ani ísť vložiť požadovanú sumu do banky, namiesto toho ju dá priamo podvodníkovi.

Na prvý pohľad môže byť realizácia tohto podvodu náročná, no páchatel zameriavajúci sa na návštevy starších ľudí doma sa môže chopiť svojej šance a zvoliť si rýchle riešenie.

✓ Pouličný podvod

Posledný príklad podvodu sociálneho inžinierstva opísaný v tomto dokumente je pouličný podvod. Boli zaznamenané dva typy obťažovania starších ľudí a ich príbuzných: falošní agenti obracajúci sa na cudzincov na ulici a tzv. „shoulder surfing“ (pozn. prekl.: podvodníci špehujúci ľudí pri bankomatoch alebo iných elektronických zariadeniach, ktorí sa snažia zistiť ich PIN, heslo, atď.).

Falošní policajní dôstojníci chodiaci po uliciach, ktorí sa snažia okradnúť okolostojacich, sú typickým príkladom takéhoto podvodu. Vďaka svojmu postaveniu sú policajní dôstojníci dôležitými a autoritatívnymi osobnosťami. Za normálnych okolností ľudia poslúchnu policajtov vydávajúcich príkazy na ulici. Dokonca by ani neváhali, keby ich tento policajt požiadal o peňaženku. Dobrí podvodníci majú vždy pripravený dôveryhodný príbeh pre prípad, že narazia na niekoho, kto vyzerá ako ideálna obeť. Policajné uniformy sa môžu použiť na akýkoľvek účel a sú zárukou úspechu. Spôsob práce je veľmi podobný osobným návštevám u obetí doma a vo všeobecnosti im ide o tú istú korisť.

„Novším“ javom je tzv. „*shoulder surfing*“. Je to situácia, kedy sa páchatel zameria na ľudí vyberajúcich si peniaze z bankomatu. Pozerá ponad rameno obete a takto vidí jej heslo a iné informácie. Keď sa naskytne príležitosť, bude sa páchatel snažiť zmocniť sa kreditnej karty obete. Kým si obeť krádež všimne, je bankový účet prázdny a páchatel je ďaleko

Starší ľudia majú vo všeobecnosti doma viac hotovosti než iné skupiny obyvateľov. Aby získali hotovosť, často chodia do bankomatov, a preto sú ľahkým cieľom. Páchatelia využívajú situáciu a starších ľudí považujú za dokonalé obeť kvôli ich telesnej konštitúcii. Čím sú ľudia starší, tým sú pomalší. Už nemajú silu brániť sa alebo naháňať páchatela, ktorý im ukradne kreditnú kartu. Okrem toho, starší ľudia nezvyknú hlásiť krádež na políciu alebo členom rodiny. Strach zo straty svojej (finančnej) nezávislosti a

hanba sú dva príklady prekážok, ktoré im bránia podvod nahlásiť. Vďaka tomu vreckárom ich zločiny ľahko prejdú.

Shoulder surfing je kombinácia špehovania za niekoho ramenom a vrecková krádež. Vreckovú krádež vysvetlíme v ďalšej kapitole.

4.1.2. Krádež osobného majetku

Krádež osobného majetku je opakom podvodu sociálneho inžinierstva kvôli jej intímnosti a blízkosti. Krádež osobného majetku je porušenie osobného priestoru dotyčného. Obete vlámania často oznámia traumatický incident po tom, čo nedokážu zostať doma sami, trpia nespavosťou, atď. Všeobecný pocit strachu po krádeži osobného majetku a fakt, že starší ľudia ťažšie zvládajú násilné konanie, je dôvodom, prečo si starší ľudia vyžadujú špeciálnu pozornosť pri predchádzaní krádežiam osobného majetku.

✓ Vlamanie

Vlamanie sa opisuje ako nezákonný čin, kedy páchatel' vstúpi na majetok inej osoby s úmyslom spáchať zločin alebo niečo ukradnúť.³⁷ Tento zločin sa dá interpretovať veľmi všeobecne, no v našom prieskume bude predmet obmedzený na vstúpenie do domovov (starších) ľudí. Nebudeme tu hovoriť o firemných priestoroch a spoločnostiach.

Samotné vlamanie, ako zločin, môže byť výsledkom predchádzajúcej návštevy hliadkujúceho podvodníka. Ak sa oplatilo sa v dome zastaviť, podvodník sa vráti, aby ukradol cennejšie objekty. Vlamač bude mať tiež čas sa na vlamanie pripraviť

Vlamanie nie je zločinom, ktorý má iba staršie obete, no tieto sa veľmi často vyskytujú v štatistikách. Väčšina starších ľudí žije osamote alebo s druhom rovnakej vekovej kategórie. Starší ľudia sú zraniteľnejší z mnohých už vyššie uvedených dôvodov. Avšak, vďaka ich strachu z trestnej činnosti si vlamanie viac uvedomujú. Zvyčajne sa snažia chrániť si svoj majetok, napr. ďalším zámkom na dverách a oknách. Pre mnohých vlamačov sú však domy starších ľudí tak zaujímavé, že sa na ne neustále zameriavajú. Môže to byť výsledok dobrej analýzy nákladov a zisku. V dnešnej dobe majú niektorí dobre organizovaní vlamači technickú podporu, vďaka ktorej sa do domov vlámu bez väčších problémov. Preto sú náklady na vlamanie nižšie než výsledok zločinu alebo výhody, ktoré to vlamačovi prinesie.

O vlamaniach do domov starších obetí neexistujú v EÚ žiadne dostupné údaje, no Generálne riaditeľstvo pre bezpečnosť a prevenciu Belgického ministerstva vnútorných záležitostí s finančnou podporou Európskej komisie už vypracovalo akčný plán proti domácim vlamaniach.³⁸ Zameriava sa na obete domáceho vlámania v Belgicku a určite je základom, na ktorom sa dá vybudovať teória o starších osobách ako obetiach domáceho vlámania v Európe

³⁷ Eurostat. (2016). *Zločin a trestné súdnictvo (krim): zločiny zaznamenané políciou*. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_esms.htm.

³⁸ Generálne riaditeľstvo pre bezpečnosť a prevenciu. (n.d.). *Integrálna metodológia na vytvorenie informáciami vedenej a na spoločnosť orientovanej politiky zameranej na riešenie domáceho vlámania*. Generálne riaditeľstvo pre bezpečnosť a prevenciu - Belgické ministerstvo vnútorných záležitostí. Brusel. [online]. [cit. 201-03-29]. Dostupné na: http://eucpn.org/sites/default/files/content/download/files/brochure_domestic_burglary_gb_3.pdf.

✓ Vreckové krádeže

Vrecková krádež sa dá opísať ako čin, pri ktorom zlodej obeti ukradne peniaze alebo inú cennosť bez toho, aby by si to obeť pri krádeži všimla.

Vreckové krádeže súvisia s pouličným podvodom kvôli prvku krádeže niečieho osobného majetku na ulici. Podvodník svojim konaním väčšinou zavádza obeť, aby jej mohol niečo ukradnúť.

Vreckári sa zameriavajú na miesta, kde je veľa ľudí, aby mohli zapadnúť do davu. Na jednej strane starší ľudia kráčajú pomalšie a nenáhli sa tak, ako ostatné skupiny obyvateľov. Ich znížená pohyblivosť im zabraňuje reagovať v momente, keď si vreckára všimnú. Na druhej strane majú starší ľudia vo všeobecnosti pri sebe viac hotovosti. Je stále ľahšie ukradnúť peniaze než kreditnú kartu a zistiť heslo.

Vo výskyte vreckových krádeží existujú geografické rozdiely. Po prvé, vo vidieckych oblastiach je nižšia pravdepodobnosť výskytu vreckových krádeží než v mestách. A po druhé, nie v každom meste sa tento typ krádeží objavuje pravidelne. Niektoré mestá v Európe sú vreckármi známejšie než iné.³⁹ Hneď po starších ľuďoch sú obeťami týchto nezákonných aktivít najmä turisti.

4.1.3. Zločiny zamerané na spoločnosť

Predchádzajúce typy zločinov sú všetko zločiny, kde sú obeťami jednotlivci. Ďalším typom je zločin, ktorého výskyt bude podľa organizácie Europol v budúcnosti narastať.⁴⁰ Vlády predpokladajú, že spoločnosť bude staršia, a preto sa zavedú lepšie dôchodkové systémy a systémy sociálneho zabezpečenia. Zločinci zneužívajú tieto dobre vytvorené systémy na to, aby z nich získali peniaze. Preto skutočnými obeťami už nie sú starší ľudia, ale sú to práve spoločenstvo a inštitúcie, kto je obeťou tohto typu zločinu.

Existujú mnohé spôsoby spáchania zločinu v dôchodkových systémoch a systémoch sociálneho zabezpečenia. Vo všeobecnosti existujú tri typy tohto druhu podvodu: sprenevera, pokračujúce platby a krádež údajov.⁴¹ Prvý z nich, sprenevera, znamená, že starší ľudia využijú systém a dostanú viac peňazí, než im v skutočnosti prináleží. V tomto prípade daný starší človek porušuje zákon. Druhou metódou, pokračujúcimi platbami, je situácia, kedy sa zločinci snažia oklamať inštitúciu, ktorá vypláca dôchodky alebo sociálne prídavky. Môže to urobiť napríklad priama rodina staršieho dospelého alebo dobre organizovaná skupina, ktorá sa zameriava najmä na dôchodkové systémy a systémy sociálneho zabezpečenia. Jednou z používaných metód je neoznámenie úmrtia staršej osoby, čiže dôchodok sa danej osobe neustále vypláca. V treťom prípade, krádeži údajov, zločinci ukradnú identitu staršej osoby a zneuvidia systém v mene danej staršej osoby. Toto je pokročilejší typ dôchodkového podvodu. Zároveň je pre zločincov ľahšie zistiť informácie. Väčšina dôchodkových systémov a systémov sociálneho zabezpečenia má elektronickú formu, a preto sú k dispozícii tomu, ich hľadá.

³⁹ EUCPN čoskoro vydá tematickú štúdiu o vreckových krádežiach.

⁴⁰ **Europol**. (2015). *Skúmanie organizovaného zločinu zajtrajška*. [správa]. Europol: Haag.

⁴¹ **Pádraig Floyd**. (2015). Riadenie systému: boj s podvodmi. V európskych penziách (editor) *Nový pohľad: Revolúcia britského dôchodkového systému*. str. 25 - 27. [online]. [cit. 2017-04-21]. Dostupné na: http://www.europeanpensions.net/ep/images/digital_edition/EP_digital_edition_june2015.pdf.

Potreba techník predchádzania podvodom v tejto oblasti nebola nikdy väčšia⁴², hoci je jasné, že na trhu podvodov s dôchodkovými systémami a systémami sociálneho zabezpečenia ešte existuje obrovská priepasť. Osoby aktívne sa venujúce tejto téme a tvorcovia politik musia konať a zabrániť ďalšiemu vývoju tohto javu.

4.2. *Starší ľudia ako obeť organizovaného zločinu: záver*

Na záver je potrebné povedať, že, samozrejme, existuje viac typov zločinov zameraných na starších občanov než tie, ktoré sme uviedli. Tieto sa však považujú za najdôležitejšie.

Po prvé, podvod s babkou sa považuje za samostatný druh podvodu, pretože sa ukázalo, že spôsob práce páchatelov sa jedinečne zameriava na starších občanov. Páchatelia páchajúci zločiny, ktoré spadajú do iného druhu podvodov sociálneho inžinierstva, si ako obeť často vyberajú konkrétne starších ľudí. Je však potrebné mať na pamäti to, že ich cieľom sú aj iné skupiny obyvateľstva. Pri internetovom podvode je cieľom každý, kto je pripojený na sieť, hoci sa stáva, že práve starší ľudia naletia na trik zločincov. Podvodníci, ktorí navštevujú obeť priamo doma, alebo telefonickí podvodníci si vybrali svoje obeť preto, že sú väčšinou počas dňa doma. Okrem toho sa páchatelia snažia zistiť, koho dokážu najjednoduchšie podvieť. Vo väčšine situácií sú to práve starší ľudia. Pouličný podvod je v niečom iný, pretože podvodníci nepracujú so špecifickou cieľovou skupinou. Hoci ľahkou korisťou sú opäť starší ľudia.

Toto tiež platí pre krádeže osobného majetku, kde sú popri starších ľuďoch častými obeťami i turisti.

Nie vždy je ľahké určiť hranicu medzi podvodom sociálneho inžinierstva a krádežou osobného majetku. V niektorých prípadoch je zločin kombináciou krádeže podvodom a krádeže osobného majetku. Shoulder surfing je príkladom kombinovaného zločinu. Prvou časťou je špehovanie ponad rameno. Táto činnosť sama o sebe nie je trestná, no kombináciou s vreckovou krádežou sa zo shoulder surfing stáva zločin. Potom hovoríme o podvode s kreditnou kartou a podvode s identitou.

Okrem toho, **vzhľadom na rast počtu starších ľudí organizácia Europol očakáva, že zločincom vzniknú nové trhy.** Zohľadnila aj to, že slabými miestami budú dôchodkové systémy a systémy sociálneho zabezpečenia.

5. Záver

Hoci nie je pojem „organizovaný zločin zameraný na starších občanov“ každému známy, je jasné, že páchatelia budú na starších ľuďoch mieriť svoje šípky čoraz častejšie.

Počet starších ľudí v EÚ stabilne rastie a s tým prichádza vyššia miera ich viktimizácie. To znamená, že sem nepatria len existujúce typy zločinov zameraných na starších ľudí. Hrozbou sú aj tie zločiny, ktorých ďalší vývoj sa v budúcnosti očakáva. Preto je dôležité, aby mali osoby aktívne sa venujúce tejto téme všetky informácie o existujúcich zločinoch. Okrem toho, ak chceme zabrániť výskytu zločinov, musíme tiež definovať obeť. Preto je potrebné lepšie spoznať heterogénnu skupinu starších občanov.

⁴² **RSM UK.** (2015). *Správa o rizikách podvodov s dôchodkami spoločnosti RSM 2015.* [správa]. RSM Spojené kráľovstvo: Londýn.

predchádzania a poskytuje osobám aktívne sa venujúcim tejto téme príležitosť pomôcť zaktivizovať starších občanov. Aktivizovanie starších občanov sa považuje za osvedčený postup. Čím viac sú zapojení do každodenného života spoločnosti, tým viac budú mať pocit, že sú hodnotní. Ak majú starší občania dôležitý denný program, pomáha im to získať sebadôveru. Vďaka tomu nebudú toľko túžiť po pozornosti, pretože ich potreba sociálnej interakcie je už naplnená.

Navyše, starší ľudia sa stávajú obeťami kvôli ich jedinečnému zloženiu sociálnych a individuálnych vlastností. Po prvé, často žijú sami alebo s partnerom približne rovnakého veku. Toto dramaticky zvyšuje šancu viktimizácie. Môžu sa cítiť osamelí a hľadať pozornosť, ktorú môžu nájsť v cudzincoch buď prostredníctvom internetu alebo pri priamom osobnom kontakte. Po druhé, už nie sú tak fyzicky silní, ako boli. Sú náchylní na choroby a zlomeniny. Okrem toho sa škody utrpené pri možnom útoku nezahoja tak rýchlo, ako u mladších ľudí. Ich sklon k samote a upadajúca telesná schránka sú kombináciou, ktorá môže byť považovaná za rozhodujúcu pre páchatel'a hľadajúceho rýchle riešenie. Po tretie, keďže sa sami považujú za zraniteľnejších, majú veľký strach z trestnej činnosti. Odhadujú, že existuje vysoká šanca, že sa stanú obeťou. Toto všetko by mali mať osoby aktívne sa venujúce tejto téme a tvorcovia politik na pamäti, keď budú vytvárať programy prevencie.

V tomto dokumente sme hovorili o dvoch typoch krádeží: podvody sociálneho inžinierstva a krádež osobného majetku. S cieľom bojovať proti týmto dvom typom zločinu informuje EÚ o tejto téme svojich obyvateľov. Napríklad organizácia Europol vydala niekoľko (tlačových) správ, aby zvýšila povedomie o tomto probléme. Prehľad, ktorý tento dokument obsahuje, je ďalším krokom k plnému uznaniu. Koniec koncov sa v istom bode života stanú všetci ľudia „staršími“. Preto je pre všetkých občanov prínosom, že sa prevencia organizovaného zločinu zameraného na starších ľudí berie vážne. Slovenské predsedníctvo EUCPN to uznalo a rozhodlo sa zamerať Konferenciu o osvedčených postupoch a Európsku cenu za predchádzanie trestnej činnosti na túto tému.⁴³ Výmena osvedčených postupov môže slúžiť ako východisko pre vytvorenie účinných programov predchádzania trestnej činnosti zameranej na starších občanov.

⁴³ EUCPN. (2017). Dostupné na: <http://eucpn.org/>.

6. Zoznam literatúry

- Barthe, E.** (2006). *Informačné kampane o predchádzaní trestnej činnosti*. [príručka pre náležitú reakciu]. New York: Centrum pre tvorbu politik orientovaných na problém. [online]. [cit. 2017-03-10]. Dostupné na: http://www.popcenter.org/responses/crime_prevention/print/.
- Blit-Cohen, E., Litwin, H.** (2004). Účasť starších v kybernetickom priestore: Kvalitatívna analýza izraelských dôchodcov. *Vestník štúdií o starnutí*, 18, str. 385 – 398. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: https://www.researchgate.net/profile/Howard_Litwin/publication/222835451_Elder_participation_in_cyberspace_A_qualitative_analysis_of_Israeli_retirees/links/0046351ef9e4cad2e1000000.pdf.
- Cuddy, A., Fiske, S.** (2002). *Vetší, ale drahí: Proces, obsah a funkcia pri tvorbe stereotypov týkajúcich sa starších osôb* V: Nelson, T. (editor) *Ageizmus: stereotypizácia a predsudky voči starším*. str. 3 – 26. Cambridge (MA): the MIT Press.
- EUCPN.** (2015). Počítačová kriminalita: teoretický prehľad narastajúcej digitálnej hrozby. V: Sekretariát EUCPN (editori), *Séria teoretických štúdií EUCPN*, Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti: Brusel.
- EUCPN.** (2017). [cit. 2017-03-24]. Dostupné na: <http://eucpn.org/>.
- Európska centrálna banka.** (2014). Používanie hotovosti spotrebiteľmi: Porovnanie krajín pomocou údajov z prieskumu platobných denníkov. V: Európska centrálna banka (editori). *Séria pracovných dokumentov č. 1685*. Európska centrálna banka: Frankfurt nad Mohanom.
- Európska komisia.** (2012). *Špeciálny Eurobarometer 378: Aktívne starnutie*. [správa]. Európska komisia: Brusel. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_378_en.pdf.
- Europol.** (2013). *SOCTA 2013: Vyhodnotenie hrozby vážneho a organizovaného zločinu v EÚ*. [správa]. Europol: Haag. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné na: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-serious-and-organised-crime-threat-assessment-socta-2013>.
- Europol.** (2015). *Skúmanie organizovaného zločinu zajtrajška*. [správa]. Europol: Haag.
- Eurostat.** (2016). *Takmer 27 miliónov obyvateľov Európskej únie je vo veku 80 alebo viac rokov: Vo veku 80 rokov je priemerná dĺžka života ďalších takmer 10 rokov*. [tlačová správa]. Eurostat: Luxemburg. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7672228/3-29092016-AP-EN.pdf/4b90f6bb-43c1-45ed-985b-df8e9564157a>.
- Eurostat.** (2016). *Štruktúra a starnutie obyvateľstva*. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Population_structure_and_ageing.
- Eurostat.** (2017). *Zločin a trestné súdnictvo (krim): zločiny zaznamenané políciou*. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné na: http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/crim_esms.htm.
- Zistenia v marketingu pre starších obyvateľov: hlavné charakteristiky trhu starších.* (2014). [online]. [cit. 2017-02-22]. Dostupné na: <https://joininproject.wordpress.com/category/ageing-population-as-target-market/seniors-as-a-target-market/>.
- French, J., Gordon, R.** (2015). *Strategický sociálny marketing*. Londýn, Sage.
- Freund, A.** (n.d.). *Optimalizácia, selekcia a kompenzácia - Model selekcie, optimalizácie a kompenzácie*. [online]. [cit. 2017-03-01]. Dostupné na:

<http://medicine.jrank.org/pages/1549/Selection-Optimization-Compensation-model-selection-optimization-compensation.html>.

Generálne riaditeľstvo pre bezpečnosť a prevenciu. (n.d.). *Integrálna metodológia na vytvorenie informáciami vedenej a na spoločnosť orientovanej politiky zameranej na riešenie domáceho vlámania*. Generálne riaditeľstvo pre bezpečnosť a prevenciu - Belgické ministerstvo vnútorných záležitostí, Brusel. [online]. [cit. 2017-03-29]. Dostupné na: http://eucpn.org/sites/default/files/content/download/files/brochure_domestic_burglary_gb_3.pdf.

Golub, S., Filipowicz, A., Langer, E. (2002). *Správať sa náležite k svojmu veku*. V: Nelson, T. (editor) *Ageismus: stereotypizácia a predsudky voči starším*. str. 277 – 294. Cambridge (MA): the MIT Press.

Garofalo, J. (1981). Strach z trestnej činnosti: príčiny a dôsledky. *Žurnál trestného práva a kriminológie*, 72(2), str. 839 - 857. [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: <http://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=6243&context=jclc>.

Hill, G., Hill, K. (2002). *Právnický slovník pre neodborníkov: Ako zbaviť právnický jazyk tajomnosti*. New York: MJF Books.

Interpol. (n.d.). *Podvody sociálneho inžinierstva*. [online]. [cit. 2017-03-23]. Dostupné na: <https://www.interpol.int/Crime-areas/Financial-crime/Social-engineering-fraud/Types-of-social-engineering-fraud>.

Johnson, E., Williamson, J. (1980). *Starnutie: spoločenské problémy starnutia*. New York: Holt, Rinehart a Winston.

Karavidas, M., Lim, N., Katsikas, S. (2005). Vplyv počítačov na užívateľov z radov starších dospelých. *Počítače v ľudskom správaní*, 21, str. 697 – 711. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://www.academia.edu/7789674/The_effects_of_computers_on_older_adult_users.

Knoema. (2016). *Zločin, násilie alebo vandalizmus v oblasti podľa úrovne aktivity, obmedzenia, pohlavia a veku*. [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: https://knoema.com/hlth_dhc130/crime-violence-or-vandalism-in-the-area-by-level-of-activity-limitation-sex-and-age.

Neugarten, B. (1974). Vekové skupiny v americkej spoločnosti a vznik mladých starších. *Anály Americkej akadémie politicko-sociálnych vied*, 415, str. 187 – 198. Beverly Hills: Sage.

Pádraig Floyd. (2015). Riadenie systému: boj s podvodmi. V európskych penziách (editor) *Nový pohľad: Revolúcia britského dôchodkového systému*. str. 25 - 27. [online]. [cit. 2017-04-21]. Dostupné na: http://www.europeanpensions.net/ep/images/digital_edition/EP_digital_edition_june2015.pdf.

Pasupathi, M., Löckenhof, C. (2002). *Ageistické správanie*. V: Nelson, T. (editor) *Ageismus: stereotypizácia a predsudky voči starším*. str. 201 – 246. Cambridge (MA): the MIT Press.

Powell, J., Wahidin, A. (2007). *Starší vek, obeť a trestná činnosť*. V: Davies, P. a kol. (editori). *Obeť, zločin a spoločnosť*. str. 234 – 250. Londýn: Sage publications.

RSM UK. (2015). *Správa o rizikách podvodov s dôchodkami spoločnosti RSM 2015*. [správa]. RSM Spojené kráľovstvo: Londýn.

OSN. (1991). *Zásady Organizácie spojených národov na podporu osôb v pokročilom veku.* [zásady]. OSN. [online]. [cit. 2017-03-02]. Dostupné na: <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/olderperson.pdf>.

Vandenboer, L., et.al. (2005). *Onveiligheidsgevoelens, angst en slachtofferervaring bij ouderen.* [pracovný dokument]. Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie (CBGS). Brusel. [online]. [cit. 2017-03-22]. Dostupné na: <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/onveiligheidsgevoelens-angst-en-slachtofferervaring-bij-ouderen>.

van de Watering, M. (2008). *Vplyv počítačovej technológie na starších ľuď.* [esej]. Amsterdam: Vrije Universiteit. [online]. [cit. 2017-02-24]. Dostupné na: http://www.marekvandewatering.com/texts/HCI_Essay_Marek_van_de_Watering.pdf.

Wilkinson, J., Ferraro, K. (2002). *Tridsať rokov výskumu ageizmu.* V: Nelson, T. (editor) *Ageismus: stereotypizácia a predsudky voči starším.* str. 339 – 358. Cambridge (MA): the MIT Press.

Svetová zdravotnícka organizácia. (2002). *Aktívne starnutie: politický rámec.* [správa]. [online]. [cit. 2017-02-23]. Dostupné na: http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/67215/1/WHO_NMH_NPH_02.8.pdf.

Yin, P. (1985). *Viktimizácia starších.* Springfield (Ill.): Thomas.